

Godsejer Elias Møllers Levnedshistorie

optegnet af ham selv.

Meddelt af H. F. Rørdam.

Efterfølgende Blade indeholder et mærkeligt Vidnesbyrd om, hvad Flid, Duelighed og Retskaffenhed kan udrette. De fortæller nemlig om, hvorledes en fattig Bondedreng arbejdede sig frem fra Livegenskabets Trældom til at ende som en af Fyns store Godsejere, Opretter af et Stamhus og Forøger af Fædrelandets Jord, idet han under de største Vanskeligheder, ved egen Indsigt og Udholdenhed, foretog det største Inddæmnings- og Udtørringsarbejde, som paa den Tid lykkelig var fuldbragt her i Landet. Derhos var han en Mand, der, trods forbigaaende Miskendelse, endte æret og agtet i en vid Kreds som manges Velgører.

Fremstillingen af denne Mands Levned og Virksomhed er meddelt uforandret efter hans egne Optegnelser, der bevares paa Østrupgaard i Nordfyn. Nogle Stykker vedrørende den specielle Godshistorie er dog her udeladte, da de ikke er af Betydning i biografisk Henseende, uden for saa vidt de viser den store Klogskab, Dygtighed og Billighed, Elias Møller lagde for Dagen i Samlingen, Ordningen og Bestyrelsen af det betydelige Gods, som uventet var faldet i hans Lod. — Forfatterens noget gammeldags Retskrivning er væsentlig bevaret.

Annotationer

angaaende nogle af de vigtigste Begivenheder i min, Cancelliraad Elias Møllers, Levnets-Historie, begyndt fra den Tid, Fatteevnen og Hukommelsen forenede kunde iagttage, hvad der foregik med Mennesker og deres Virken i Livet. —

1761 den 21. April blev jeg født. — Min Fader, Jørgen

Eliassen, og min Moder, Marie Jensdatter¹⁾, boede i et Huus i Diernisse Bye under Holstenshuuses Gods, hvor de, skøndt fattige, dog som Gud hengivne og ærlige Folk opdroge 5 Sønner /; og 2 Døttre, som begge døde i deres Barndom :/.

Fra Barndommen af følte jeg en uimodstaaelig Lyst til Jagt og Skytterie, hvorfor jeg flere Gange henvendte mig med Bøn og Begiæring til Geheimeraad Baron von Holsten²⁾ om at maatte blive Jægerdreng paa Holstenshuus eller Langensø. — Det Svar, jeg erholdt den sidste Gang, staar mig endnu tydelig for Hukommelsen, og Geheimeraadens Ord vare disse: Det nytter Dig ikke at blive Jæger, thi almindeligst er en gammel Skytte en gammel Tigger. Men derimod maa Du følge med min yngste Søn til Sorø som Tienner, ifald Du synes noget derom. — Jeg betænkte mig ikke, takkede den gamle Herre saa godt, jeg forstod, løb, det bedste jeg kunde, hjem for at fortælle mine Forældre, hvilken Lykke jeg havde opnaaet; ja min Glæde var sandelig stor. — Efter at jeg var bleven pudset og pudret etc. efter Skik og Brug, fulgte jeg min unge Herre til Sorø i Foraaret 1776 tilligemed hans Hovmester, Molbech³⁾, som derefter blev Repetent og siden Professor ved Accademiet. — Vores første Boepæl var hos Justitsraad og Professor Skiøtte⁴⁾; men da han døde, flyttede Baronen over paa Accademiet. Her opholdt sig Hr. Kammerjunker Mogens Rosenkrantz fra Søbyesøegaard, denne havde en Tjennere ved Navn Kehlet, som var ældre end jeg, og et særdeles ordentligt og retskaffent Menneske. Hans venskabelige og blide Omgang imod mig indtog mig i den Grad, at jeg stedse holdt mig til ham som Ven og Vejleder i alle mødende Begivenheder. — Vi flyttede sammen paa et Kammer, og vare i Alt uadskillelige.

¹⁾ Jørgen Eliassen Møller, født i Diernisse ved Faaborg 1732. begr. 16. Nov. 1796. Gift 30. Nov. 1757 med Maren Jensdatter af Kallebo, født 1739, begr. 22. Marts 1809.

²⁾ Adam Christoffer Holsten 1717—1801. (Rasmussen-Søkilde, Holstenhus og Nakkebølle, S. 193 ff. D. biogr. Lex. VIII, 57.

³⁾ Johan Christian Molbech († 1824).

⁴⁾ Andreas Schytte (C. E. Secher, Fortsættelse af 2. Udg. af L. C. Müllers Danmarks Historie VI, 448 ff. D. biogr. Lex. XV, 413). Han døde 1777.

I vores ledige Timer underholdt vi os med at lære det franske Sprog, hvorudi vi bleve underviste af den franske Sprogmeister ved Accademiet, og ved fælleds Øvelse bragte det saavidt, at vi baade kunde læse og tale det med hverandre. — Jeg vil forbigaae det Øvrige af hvad der i de 2 Aar, Baronens opholdt sig paa Sorøe, videre forefaldt — —. Fra Sorøe begav Baronens sig til Universitetet i Kiel, hvor vi bleve indlogerede hos en Regimentsfeltskier paa Hjørnet af Torvet.

Det tyske Sprog var mig ganske fremmed, og det Plat-tyske, som da almindelig taltes, rent uforstaaeligt. At jeg derfor i nogen Tid var forlegen med Sproget, er naturligt; men det varede ikke længe. I Kiel boede en gl. Greve /: Navnet erindrer jeg ikke :/ som var blind. — Denne brugte en Fore-læser af alle udkommende periodiske Blade og Aviser, og som tillige forstod noget dansk. Denne Mand addresserede jeg mig til, og han underviste mig i nogen Tid, og afhjalp min første Forlegenhed. — Da Baronens Lærer, en Mand ved Navn Wiese, erfarede, at jeg lod mig undervise i det tyske Sprog, tilbød han mig, at hans Broder, som var Student, var villig til at tage mig i Information et Par Timer daglig uden den aller-mindste Betaling. — Ved denne elskværdige Lærers Undervis-ning bragte jeg det i kort Tid saavidt, at Ingen mere vidste, eller kunde fatte, at jeg var dansk af Fødsel. — Tilsidst blev jeg selv Sproglærer i det danske. En Brændevinsbrænders Søn ønskede at kjende det danske Sprog. Og jeg nød ved denne Leilighed mangen Godhed og glad Time i dette agtede Huus. — I Kiel lærte jeg at dandse, hvad ofte skaffede mig mange Fornøielser, thi Dands og Musik var mig i Ungdommen meget behagelig og en kær Nydelse i Vennelag.

Efter dette Ophold i Kiel maatte jeg betræde en anden Bane, og denne forandrede Stilling indtraf, om jeg husker ret, i Aaret 1780. — Baronens Fader kom tilligemed hans ældste Søn til Kiel, for at ordne en Reise til Paris for begge hans Sønner. Ingen kunde tænke sig min Glæde, thi jeg stod i den Tanke at maatte følge min elskede og gode Herre. — Men man tænke sig min Bestyrtelse, da jeg erfarede det modsatte. — Den gamle Geheimeraad Holsten gjorde ikke mange Omsvøb

for at faae hans Befalinger efterlevede. Jeg var jo hans Liv-egne, og maatte altsaa med Taalmodighed modtage Befalingen om at følge med ham til Holstenshuus. — Den sande Aarsag til denne Forandring var, som han selv sagde, at han kunde bruge mig ved Skriveriet, thi han var den Gang Amtmand i Nyborg og Tranekier Amter /: nu Svendborg Amt :/ og han holdt ærlig Ord.

Efter Hjemkomsten blev jeg Geheimeraadindens Tjener eller med andre Ord Taffeldækker, og min egentlige Forretning var: at dække Bordet ,og skiænke Thevand i Maskinen samt lave Kaffe og frembære denne til bestemte Tid og Sted, hvad enten Herskabet opholdte sig paa Holstenshuus, Langensøe, eller i Odense. — Hvorlænge dette varede, skal jeg ikke bestemt sige, men tror omtrent et par Aar. — Derefter blev jeg Tjener hos Kammerherren /: det var den ældste Søn :/ og med ham gjorde jeg en Tour til Khavn i Foraaret 1784. — Og da vi kom hjem derfra, gjorde Geheimeraadens og Kammerherren en Rejse til Pymont. — Ghraaden havde den Gang en Tjener ved Navn Niels Olsen, som tilligemed mig fulgte vores Principaler. — Jeg var bleven syg i Khavn og befandt mig under Reisen meget maadelig, men Brøndkuren i Pymont bekom mig godt, og ieg kom bedre tilpas hjem, end ieg reiste bort. — Endelig avancerede ieg til Kammertjener, da Niels Olsen kom bort. — Denne Hæderspost var vel den vigtigste, men ogsaa den vanskeligste, ieg under omtrent 13 Aars Tjenner-Rullen oplevede. Imidlertid lærte ieg at finde mig i min Skiæbne med Taalmodighed, og dette kan for ethvert ungt Menneske i Opdragelsesaarene ogsaa have sin gode Nytte; thi Meenings-Paastaaenhed og det saakaldede brede Rethaverie ved enhver Leilighed giver som oftest Fortrædeligheder og et ubehageligt Liv. — Nu udkom Forordningen af 20. Juni 1788, som sønderbrød Slavelænkerne og virkede paa ethvert tænkende Menneske Haabet om at nyde en blidere Fremtid. — Vel stod jeg nu for Touren at blive enten Material-Forvalter eller Skriverkarl; men den, som da var i denne Post, fandt det raadeligt, uagtet det var min bedste Ven, om mulig at rydde mig af Vejen, som ogsaa tilsidst lykkedes. — Han spillede derefter i mange Aar en

betydelig Rulle hos den gamle Geheimeraad Holsten, og senere hos hans Søn Kammerherren, og døde tilsidst i Fattigdom i Næsbyhoved Mølle. — Som fri Mand og tjenstledig ved Paaske 1789 maatte ieg til at handle for egen Regning. — Men her standser baade min Tanke og min Pen. — Et rørt Hjerter og et taareblændet Øje mangler baade Evne og Ord til at takke det almægtige og gode Forsyn, som saa kiærlig og faderlig tog mig ved Haanden og ledte min fremtidige Skiæbne.

Det er forud bemærket, at Geheimeraad Holsten var Amtmand, hvorved der forefaldt en stor Del Skriveri. Til dette brugte han /: med Undtagelse af en Amtsfuldmægtig, til den Tid en ved Navn Hansen :/ stedse sine Tjenere, og naar der var mindste Tid tilovers, var ieg en vis Mand paa Skriverstuen, som ofte medtog en Deel af Natten. — Min Beslutning blev altsaa om mulig for det første at søge Plads som Skriverskarl og oppebie, hvad dette nærmere kunde lede til. — Uden at jeg enten søgte eller gjorde noget bekiendt om min Bestemmelse, indfandt denne sig af sig selv. — En Dag gik ieg giennem Korsgade i Odense, hvor Posthuset var, som da bestyredes af Madame Kurrelbaum, der holdt en Fuldmægtig ved Navn Lorentzen; denne kaldte mig ind, og spurgte: om ieg ikke var tjenstledig til Paaske? hvortil ieg svarede ja, — Dersom De ønsker en Plads som Skriverskarl hos en Forvalter, er der netop en ledig til Paaske hos Forvalter Thaarup paa Kiørup, da Lassen, som er der, har været hos mig i Dag og sagt: at han skal være Forvalter hos Hr. Alexander Schebye paa Ørritslevgaard. — Denne Efterretning var mig meget velkommen, og ieg benyttede mig strax deraf. — Næste Dag fik ieg en Hest til Laans hos en Kiøbmand Mortensen, som boede i Nærheden af Geheimeraadens Gaard i Nørre-Gade /: en Consul Fugleborgs :/ og begav mig paa Reisen til Kiørup. — Efterat Forvalter Thaarup hafde erkyndiget sig om, hvem ieg var, og hvor ieg hidtil hafde været etc: blev ieg uden videre Undersøgelse eller Anbefaling antaget. — Efterat dette var afgjort, fik ieg henimod Foraaret en Anmodning om at komme til Weilegaard, da Kammerherre Fabritius, som da var Krigs- og Land-Commissair, ønskede at tale med mig. — Naturligvis tog ieg der-

hen, og Kammerherrens Ønske var: om ieg ikke paa nogen Tid kunde erholde Geheimeraadens Tilladesle førend Skiftetid at forlade Tjenesten og komme til Weilegaard for at hjælpe hans Fuldmægtig /: Daniel, som siden blev Forvalter ved Lundegaard :/ med Reserve-Rullerne og det nye Lægdsvæsens Indretning.

Tilladelsen hertil erholdt ieg, forlod Holstenshuus og tog til Weilegaard, hvor ieg var omtrent et par Maaneder. — Førend ieg forlod Weilegaard, var ieg allerede /: naar jeg selv ønskede det :/ sikker paa at blive Forvalter ved dette Gods, paa den Grund at den gamle Forvalter Hansen, som boede i Weilegaards Mølle, og var tillige haade Forvalter og Forpagter ved Lundegaard, fandt, i Forhold til hans Alder, og tillige som velhavende og bemidlet Mand, ikke ret længe at ville vedblive begge Tjenester m. v., hvorfor Hr. Kammerherre Fabritius tilbød mig Forvaltertjenesten, saa snart Hansen afstod den, hvad, som denne selv sagde mig, ikke vilde vare ret længe. — At dette ogsaa gik i Opfyldelse, vil det følgende nærmere oplyse. Vel tilsmilede Lykken mig allerede et Slags Gunst; men desuagtet vovede ieg dog ikke uden Overlæg og Eftertanke at følge dens Vink. Naar ieg derfor spurgte mig selv: om ieg ogsaa besad alle de Kundskaber, som kunde behøves for at bestride en Forvaltertjeneste? fandt ieg endnu, for det første at mangle fornøden Oplysning i alt, hvad der angik Beregninger og Oppebørsel af Kongelige Skatter. — Dette med mere haabede ieg at faae Kundskab om hos den duelige og retskafne Forvalter Thaarup paa Kiørup, hvilket, ved aabenhjertig at gjøre denne ædle Mand bekiendt med min Uvidenhed, fuldkommen lykkedes, og var, efter nogle faa Dages Undervisning af ham, i Orden. —

Mit Ophold paa Kiørup var meget behageligt, foruden at Forvalter Thaarup var en munter og selskabelig Mand, boede til den Tid Forpagter Hansen /: en Søn af Forvalter Hansen i Weile Mølle, som siden var Forpagter paa Holstenshuus i flere Aar :/ ogsaa paa Kiørup. Denne havde en Søster, som var gift med Forpagter Møller paa Uggerslevgaard. — Disse Mænd samledes ofte hos Forvalter Thaarup, og han igien hos dem;

ved hvilken Samling og selskabelige Fornøjelser ieg stedse deltog min Part, og mangen Aften morede os med det den Gang meest brugelige Spil Polsk-Pass.

At forlade Kiørup saa hastig, som det skedte, faldt mig aldrig ind, thi min Attraa og Hensigt var allene at lære og dueliggjøre mig til at modtage Forvalter-Tjeneste paa Weilegaard; imidlertid ledte min Lykkes Stierne mig først paa en anden Bane, og uden den mindste Ahnelse eller Kundskab derom modtog ieg et Brev fra Hr. Krigsraad Jens Drejer Schebye paa Østrupgaard om at komme til ham, da han hafde noget at tale med mig om. — Hvor forundret ieg blev, da denne ædle Mand tilbød mig Forvalter-Tjenesten ved hans Gods, kan man let forestille sig. — Jeg indvendte vel, at ieg saa nylig var kommen til Kiørup, og tiltroede mig ej endnu at besidde de fornødne Indsigter i dette Fag; men Hr. Schebye betog mig ald Mistroe dermod, da han med Godmodighed sagde: »vær ubekymret i den Henseende, ieg har selv været Forvalter i mange Aar, og De kan i ethvert Tilfælde uden Tilbageholdenhed gjøre Regning paa min Beredvillighed, om noget skulde møde, som De behøver min Raadførsel i«. — Stolende mere herpaa end paa mig selv modtog ieg Tilbudet og Tienesten. — Hvorledes Hr. Schebye hafde faaet Kundskab om mig, erfarede ieg først længe efter, og dette var gaaet saaledes til: I Schambye var den Gang en Præst ved Navn Grønvold /: hvis Søn endnu lever som Degn og Skolelærer i Brobye, tillige den bedste Skytte, ieg har kiendt:/ som imellem saa mig baade hos Forpagter Møller paa Uggerslevgaard og paa Kiørup. — Denne Mand anbefalede mig, uden at ieg vidste det mindste deraf, til Hr. Schebye, som paa Hr. Grønvolds Recommendation skrev mig til og antog mig. — Hr. Schebye blev ikke uvidende om, hvad der forestod, og hvad ieg paa en vis Maade hafde indgaaet, angaaende Forvalter-Tjenesten ved Weilegaard, som ieg den Gang ansaa ikke alene for en Lykke at kunne faae, men og større og meer fordeelagtig end den ved Østrupgaard. — Hr. Schebye var af de Mænd, der agtede den gamle danske Redelighed i et Ord og Haandtag meer, end Mange i de senere Tider agter Haand og Segl og

Eed — og desaarsag fandt sig meget godt i den fra Kammerherre Fabritius belovede Efterretning, at Forvalter-Tjenesten efter Aftale stod mig aaben. — Jeg kiendte et ungt Menneske ved Navn Lassen, som var Skriverkarl paa Langensøe, og denne anbefalede ieg Hr. Schebye i mit Stæd, og ieg har ingen-sinde erfaret, at enten Hr. Schebye eller Lassen vare misfor-nøiede med hverandre. — Ejheller har ieg af de af Lassen efterladte Afskrivningsbøger over Skatter, Fæste- og Skifte-Præstationer kundet opdage nogen Uorden eller Efterladenhed, hvilket i høieste Grad var Tilfældet med min Formand, ved Navn Rasmussen, som efterlod Alt i en forvirret og forfalden Til-stand, og Alt maatte fra Grunden af indrettes og ordnes. — Min første Tjeneste som Forvalter paa Østrupgaard varede altsaa kun et Aar, 1790, og ieg tiltraadte den 2den paa Weile-gaard, hvor ieg forblev til 1. Novb. 1795 og kunde fremdeles have blevet, men Omstændighederne og det alviise Forsyns uransagelige Veje hafde besluttet det anderledes. —

Under mit Ophold paa Weilegaard blev ieg ofte bæret med Brev fra Hr. Krigsraad Schebye, som overbeviste mig om, at ieg var i denne agtede Mands Yndest. — Hans Hel-bredsforfatning tog af, og han dulgte ikke for mig: at han som Følge deraf ønskede et Menneske, til hvem han med Tillid kunde overlade Bestyrelsen af Godset; hans Udladelser herom vare saa tydelige, at ieg ikke uden med Forsæt kunde tage Feil af Meningen. — Det var som bekiendt en meget uroelig og kritisk Tidsperiode, da Forholdet imellem Proprietairer og Bønder var saa spændt, hvilket foraarsagede mig som Mellem-mand af begge Parter mange Ubehageligheder. Og uagtet ieg paa alle Maader søgte at overtøye Bønderne om, at de til-dels tænkte urigtigt, og tildels lode dem forlede af egennyttige Raadgivere, kunde ieg dog ikke gandske udrydde deres vrang Begreber, og som Følge deraf den Uvillie og Skødesløshed, hvormed de forrettede det dem paaliggende Hoverie, som til-deels gjorde mig kied af Tienesten, og var en medvirkende Aarsag til, at ieg skrev til Hr. Schebye: Dersom Deres Vel-byrdighed troer at kunde være tjent med en Person ved Navn Elias Møller til Forvalter, er han paa Grund af den Agtelse

og Hengivenhed, han bærer for Dem, villig til at modtage Tienesten til 1. Novbr. 1795. — Jeg modtog næste Postdag Hr. Krigsraadens Svar, at han med Fornøielse antog Tilbudet, og Sagen var afgjort. —

Under mit Ophold paa Weilegaard forefaldt naturligvis, som i alle Livets Begivenheder, baade behagelige og ubehagelige Optrin. — Imellem de første regner ieg især Jagtfornøjelsen, som ieg nød i fuldeste Maal. — Kammerherren var selv Elsker af Jagt, og hvad dertil hørte var i den bedste Orden, baade af Hunde og afrettede Heste, og da Fælleddsskabet ikke var ophævet, og Lundegaards Jagt var forpagtet, hafde vi et stort Jagtdistrict at overfare, som stedse skedte til Hest. Vildt var der i Overflødighed af alle Slags ligefra Krondyr /: som imellem fandtes ved Nørrebrobye :/ til Bekkasiner. — Fangel store Aae afgav Andejagt og kuns paa faae Stæder i Landet var der bedre Jagt end her. — Ogsaa var Weilegaard i samlet Tilstand en skøn Eiendom. Den havde et betydeligt Areal af Agerjord, hvoraf en Deel var meget god, Eng, Tørveskiær og Skov endogsaa til Overflødighed, saa man med Sandhed kan sige: det var en complet Eiendom, Hovedbygningen undtagen, som var gammel og uregelmæssig. —

Iblandt de ubehagelige Begivenheder var, som tildeels bemærket, den Uoverensstemmelse i Tænke- og Handlemaade som fandt Stæd imellem Husbonde og Bonde, ikke alene der, men næsten overalt, og som i min iværende Stilling gav Anledning til mange Bryderier, Tingreiser og sligt, som stedse har været mig en reen Modbydelighed, men, som Erfaring har lært, er uundgaaelig i det menneskelige Liv, og indfinder sig altid i en større Grad, med jo flere Mennesker man har at gjøre; thi at være dem alle tilpas er umuelig, og derfor er man udsadt for Bagtalelse, Miskiendelse og ofte aabenbar Strid og Uenighed. — Som besynderlige Begivenheder mødte ogsaa, at en aldrende Mand, som var Lærer for Børnene paa Weilegaard, dræbte sig selv i sit Værelse ved et Skud. — Han hafde været Officeer i Preusisk Tjeneste og nød nu tilligemed Kone og Børn, paa Grund af hans mangeaarige Lærereembede, frie Bopæl og Underholdning paa Weilegaard. — Hr. Dedenroth

/: saaledes hed Manden :/ troede at kunde udstudere hvilke Tal, der skulde udkomme i Tallotteriet, og vedblev at nære denne Tanke, saalænge han kunde faae noget at laane. — Men da Kreditorerne begyndte at blive urolige, og Manden hafde intet at betale med, og undsaa sig for at aabenbare sin Forfatning og Trang for Nogen, maaske ogsaa paa den Grund, at baade hans Kone og Venner ofte hafde advaret og bedet ham om at lade dette Grillenfængerie fare, fattede han den ulykkelige Beslutning at gjøre Ende paa sine Dage, hvilket han udførte saa skiult, at ingen Menneske mærkede det, førend ieg hørte Knaldet i hans Kammer, som var tæt ved det, hvor ieg hafde min Skriverstue. — Til Drabsredskab hafde han betjent sig af Gärtner Ehrenreichs Jagtgevær, som han hafde ladet med en enkelt Kugle; ved Stillepinden eller Aftrækkeren hafde han bunden et Seilgarnsbaand, som gik neden om Bøssen, og saaledes stillet Bøsepiben lige paa Hjertet, hvor Kuglen var gaaet ind, og ud ved Skulderen, op igennem Loftet, hvor den sad i et Spær under Taget. — Jeg var nyelig gaaet i Seng. Et Bøsseskud saa nær ved skrækkede mig, og ieg stod hastig op, for at undersøge Aarsagen. — Jeg løb strax over og kaldte paa en Tjener ved Navn Hans, som ofte gik med paa Jagt, da ieg troede, han enten af Uforsigtighed, eller paa anden Maade hafde skudt — men da han forsikrede, at dette ikke var Tilfældet, fulgte han med mig for at opdage, hvor Skudet var kommen fra. — Ved at gaa tilbage til mit Kammer opdagede vi Lys hos Dedenroth. — Naturligvis bankede vi paa, men fik intet Svar. — Nøglen til Døren hafde han taget ind til sig. Og da vi tildeels bleve frygtsomme ved den Tavshed, der herskede inde i Kammeret, og tildeels ej kunde lade Lyset staae, uden at vide, hvorledes dette forholdt sig, maatte vi hente flere Folk og Redskaber for at brække Døren op. — Lige for denne laa den ulykkelige Mand — et rædsomt Syn — paa Bordet stod et tændt Lys, og ved Siden af dette laa et Brev til mig, hvori han bad mig paa bedste Maade drage Omsorg for hans Kone og Børn ved at tale deres Sag hos Kammerherren og efter Evne at tilfredsstille Kreditorerne. — Begge Dele besørgede ieg saa godt, ieg kunde. Enken blev

fremdeles i hendes Bopæl og nød Opholdet, og den største Deel af Kreditorerne eftergav deres Fordringer. — Manden blev efter Øvrighedens Resolution begravet i Stilhed om Aftenen paa Weile Kirkegaard.

I de sidste Dage af mit Ophold paa Weilegaard indtraf endnu et Tilfælde, som, uagtet det hverken i sin Natur eller Følger var saa rædsomt som det andet, dog i første Øieblik var ubehageligt nok. — Hr. Kammerherren var saa artig at forære mig et Raadyr, for at tage med her til Østrupgaard; men ieg maatte selv tilligemed Jægeren Niels Fangel sørge for at faa det skudt. — Under Weilegaard laa en Gaard, som Kherren selv drev, hvorpaa boede en gammel Opsynsmand ved Navn Knud Aal. — Denne kom en Morgen for at melde noget ang. Gaarden, som ieg ikke mere erindrer, og da han var færdig, kom Kherren tilligemed Knud Aal ind til mig, og sagde: Tag nu Niels med, saa kan Knud gaa igiennem Skovlodningen ved Theilgaard, og muelig de da paa en nem Maade kan faa et Dyr. — Jeg gjorde mig strax færdig, Skiøtten kom, og vi fulgtes alle 3 ad, næsten lige til Gaarden. — Naturligvis maatte Knud Aal have Besked, hvor og til hvilken Side han skulde gaae, og hvor vi stode for; og som vi vedtaltes derom og vilde gaae fra hverandre, faldt Knud Aal om, Fraade og Skum gik ham ud af Munden, og Manden var død i samme Øieblik. — Skiøtten holdt ham overende i en siddende Stilling, og ieg løb hen til en Tørvegrav for at hente Vand i min Hat, som ieg øste ham baade i Ansigtet og i Munden, men det hjalp intet, og han var og blev død. — Jagten var altsaa hævet, Skiøtten gik til Gaarden for at melde Kherren, hvorledes det var gaaet, og for at faae en Vogn til at kiøre Manden hjem paa, jeg gik til Theilgaard, for at underrette Konen om hendes Mands Død, hvorved jeg først som Indledning erkyndigede mig om, hvorledes han i de foregaaende Dage hafde befundet sig, og erfarede da, at han allerede i nogen Tid hafde været syg og i Dag, førend han gik til Gaarden, aldeles ikke vildet nyde noget. — Efter nogen videre Samtale sagde ieg Konen Sandheden, og hun fandt sig meget godt deri. — Præsten Hr. Holm i Allested blev underrettet om Sammenhængen ved dette Døds-

fald, og Manden blev uden videre Ceremonie begravet. — Det belovede Dyr fik ieg nogen Tid derefter sendt med Skiøtten Niels Fangel, som selv bragte det hertil.

Ved min Ankomst til Østrupgaard den 2den Novbr. 1795 fandt jeg Krigsraad Schebye svagere, end jeg hafde vendtet, men desuagtet var denne agtede Mand sig selv lig, og led med en grændseløs Taalmodighed sine Lidelser, som endte hans Dage den 30. Marts 1796 Klokken omtrent 10 Aften. — Jeg vil forbigaae denne sørgelige Begivenhed, som Enhver, der har Følelse for Venskab og Agtelse, let kan forestille sig, virkede paa Mange og paa forskjellige Maader, thi Manden var elsket, og da han nu var borte, herskede i nogen Tid Stilhed og Tausched i alle Gemytter. — Kuns svagt formaar ieg at tolke de Følelser, som da og siden i min hele Levetid har giennemkrydset min Siel og givet mig Stof til Eftertanke og Beundring. — Almægtige Gud, Du er stor, og Dine Veje uransagelige! Uden at vide eller erfare noget derom, ja uden selv at gjøre noget dertil, førte Du mig hid, fiernede mig, og lod mig atter ved min Velynder tilbagekalde, da Du saae det var Tid, og at han ikke længer efter Din vise Beslutning skulde nyde den ham meddelte jordiske Lykke og Velsignelse. — Som svag og ufuldkommen Skabning har ieg bestræbt mig for at virke, hvad ieg formaaede, vel blandet med mange Ufuldkommenheder og Fejl, men stedse med Eftertanke og Bøn til Alstyreren om Vejledning og Bistand, ikke at foretage Noget med Forsæt, for at krænke eler fornærme mine Medmennesker. — Men desuagtet har dog Miskiendelse og menneskelig Ugunst ofte været min Lod. — Og Du ædle forklarede Mand! Næst Gud, har ieg Dig at takke for alle de Goder og Glæder, ieg har nydt og nyder i dette Liv. — Snart skal ieg være hos Dig for med Glæde at modtage Dit Bifald, om ieg har udrettet noget Godt, — Baade her og der vil ieg med aabent og rørt Hjerte tilstaa mine Feiltagelser og Mangler, afbede dem, og tilbede mig Guds og Din Tilgivelse. — Ja ædle Afdøde, ieg tillægger Dig ingen ufortjent Hæder. — Dit Hjærte handlede overensstemmende med den Agtelse og Kiærlighed, Du nærede for en elsket Hustru. — Som Du hafde skiænket hende Din Kiærlighed, saaledes

sadte Du hende i lovlig Besiddelse af Din Eiendom, og hvad Du gjorde mere var, at Du ved Din Anbefaling fremskabte hos hende en uindskrænket Tillid til mig, som hafde den mest uventede Lykke til Følge, at hun deelte Eiendom og Kiærlighed med mig, ved den 9. Febr. 1797 at give mig sin Haand og sit Hjerte¹⁾. —

Velsignede Dag, da den bedste blandt Koner kaldte mig sin Mand og antog mit Navn. — Ja en lang Række af Aar /: nu, da dette skrives, 33 :/ har denne elskede og af Enhver agtede og retskafne Kone delt Livets behagelige og ubehagelige Tildragelser med mig. Med Æmhed og Ufortrødenhed har hun pleiet mig i mange ikke sielden paakomne Upasseligheder og saaledes bleven mig uundværlig. Mit Hjertens Ønske og Bøn er derfor daglig: at den almægtige Gud vil lade hende nyde en glad og lykkelig Alderdoms Glæde — Herre himmelske Fader! forleen ogsaa mig den Naade paa mine gamle Dage, at gjøre Livet saa behageligt som mueligt for denne min elskede Kone og Velgjørerinde; vi ville da begge forenede, og mere fuldkomment end her, i den glade Evighed takke og prise dig for dine imod os her i Livet udviste Velgiærninger. —

Hvad ieg som Eier allerførst bestræbte mig for at iværksætte, var Gaard og Godsens Udskiftning af Fælleddsskabet, hvortil der var gjort Begyndelse med Østrup Byes Opmaaling i Sommeren 1795. — Østrupgaards Jorden laae adspredt i alle Byens Marker, og disse vare i Fælleddsskab med Dagstrup, Hiordslev, Lunde og Ørritslev Byer. — De Jorder, som Østrupgaard havde indhegnede, vare: Thorsholt Lykken, som forblev ved Gaarden, Rørslykken uden for Dagstrup, og Drageslykken i Hiordslev By, som begge bleve magelagte, den første til Dagstrup, og den sidste til 2de Huuse i Hiordslev, hvoraf endnu blev omtrent 7 Tdr. Land tilbage, som først i nogle Aar blev bortleiet til Østrup Møller, men senere tillagt et nyt

¹⁾ Elias Møllers Hustru, Anne Elisabeth Schebye født Ramus, f. ²⁷/₁ 1753 † ²⁵/₆ 1833, hun var en Datter af Biskop Jakob Ramus i Odense († 24 Dec. 1785). Da E. Møllers Bryllup forestod, opnaaede han efter Ansøgning kgl. Udnævnelse til Kancelliraad (dat. 30. Decbr. 1796) mod Forpligtelse til at oprette et lidet Hospital i Østrup By, hvad ogsaa skete.

Huus, efter at der ved Kongl. Bevilling var skeet Magelæg, og Vøremosen indtaget som fri Hovedgaardstaxt, og Drageslykken forandret til ufrie Hartkorn. — Magelægsforretning og Bevilling desangaaende oplyser det Hele. — Efter at Gaardens Jorder vare adskildte for sig selv, bleve de indhegnede deels ved Grøfter, og deels ved Steengiærder. — Stenene til disse Giærder ligefra Gaarden til hinside Møllen eller Hiordslev Markskiel */:* forsaaviddt der findes Steengiærde *:/* bleve for største delen optagne og kløvede i den saakaldte Steenlykke, som blev tillagt Gaarden som Overdrev, men 1802 blev pløiet og siden dreven i Omgang med de øvrige Marker. — Paa den Grund at Hovedgaarden laae i Byen, var det umuelig at faae Jorderne samlede omkring Gaarden, og uaglet ieg var villig til at lade nogle Gaarde udflytte, var der dog ingen af Bønderne, som godvillig dertil var at formaae, og at tvinge dem dertil vilde ieg ikke, da ieg strax vilde have paadraget mig et Slags Misfor nøielse, som ieg efter Giørlighed baade da og min hele Levetid har gjort mig Umage for at undgaae. Jeg saae mig derfor paa en Maade nødt til at medtage en Del af Byens Udjorder, nemlig Gudsehøie Markerne, som senere er blevne magelagte, og derpaa udflyttet 2de Gaarde. Se foranbenævnte Magelægsforretning af 3die Septbr. 1813 og Approbation af det Kongl. Rentekammer af 21de Novbr. samme Aar¹⁾. —

Saaledes var ieg sysselsadt med mange, deels smaa, og deels ikke ubetydelige Indrøtninger, indtil i Aaret 1804, da ieg med min gode Kones Samtykke kiøbte Nabogodset Ørritslevgaard, som ieg tog i Besiddelse 1ste Maj 1805, — for den Summa 120,000 rdlr. — Hensigten med dette Gods var, efterat Bøndergodset var solgt, at deele Hovedgaardsjorderne i 2de Deelee og deraf oprette 2de Boepæle, den eene for min Broder²⁾, og den anden for min Kones Søstersøn Carl Jacob Schubarth *':* nu Ritmester *:/* til hvilken Ende Afbyggergaarden Blaaholm

¹⁾ Derefter en Række Bemærkninger om betydelige Forbedringer af Gaardens Bygninger. Disse Bygninger nedbrødes dog senere (1883), efter at den yngre Stamhusbesidder Elias Møller 1881—83 havde opført nye og meget anseeligere Bygninger.

²⁾ Niels Jørgensen Møller f. 10/1 1765 † 5/5 1833.

blev opført 1807. — Planen var saaledes bestemt, at saasnart den nye Gaard var beboelig, skulde disse 2de Mænd kaste Lod om, hvilken af Gaardene de for Fremtiden skulde eje, imod at svare til den Summa, hver Gaard efter Calcul og Beregning blev vurderet [til].

Til den Ende blev alt det solgte Bøndergods fradraget med det meer, som kunde beregnes baade til Indtægt og Udgift for at vurdere hver Eiendom. Men Udfaldet blev anderledes, end Bestemmelsen var ved Indkiøbet.

Imedens Handelen med Bønderne foregik, boede min Broder allerede paa Ørritslevgaard. — Blaaholmgaard blev vel en gandske anstændig Bopæl for en borgerlig Familie, men da den blev opført paa Marken, var den jo i Begyndelsen ikke saaledes som Ørritslevgaard, men manglede baade Hauge, Fiskeri og flere Bekvemmeligheder og kunde hverken i Bygning eller Tillæg sættes i Ligning med denne, hvilket er og bliver en unægtelig Sandhed, og som Følge deraf maatte jo Værdien bestemmes; men det kom ikke dertil. — I de 2 Aar, Ørritslevgaard blev dreven for min egen Regning, en Deel Bøndergods solgt og Blaaholmgaard bygget, blev Planen med disse 2de Boepæle og deres tilkommende Beboere, og Maaden, hvorpaa dette skulde ske, naturligvis ingen Hemmelighed. Følgen heraf var, at ieg ved flere Lejligheder opdagede, at den, hvis Lod det blev at faae Blaaholmgaard, ikke vilde være tilfreds. — Hensigten var, som allerede bemærket, at stifte Gavn og Glæde, ved at have 2de saa nær beslægtede Familier i Nærheden. — For altsaa om muligt at undgaa Misfornøielse, købte ieg Aarslevgaarden for 8,800 rdl; anskaffede Besætning og forbedrede Bygningerne indtil 1200 rdl. i Alt 10,000 rdlr., som min Kone og ieg gav Ritmester Schubart imod at beholde Blaaholmgaard for min egen Regning. Paa denne Maade faldt det Heele ud til Fornøielse og Tilfredshed, og Hensigten var efter Ønske opnaaet. — Da Schubarth indlod sig i Ægteskab med Frøken Sehested fra Nordschou, gav vi ham desuden i Brudegave 2000 rdlr.; men han forspildte desværre Alt ved at købe Selleberg, og ieg blev desuden, for om muelig at redde ham, indviklet i en betydelig Giæld, som ieg kuns kan beklage er sket,

og skete i den bedste Hensigt, uden at ieg seer Udveie til at rette det i min korte Levetid; men nærer det Haab, at Efterkommerne ved Sparsommelighed og Orden vil søge at afbetale denne for dem trykkende Byrde. —

I den samme Tidspunct, som ieg købte Ørritslevgaard og handlede med Bønderne om at blive Selveiere, søgte Hr. Proprietær Hofmann om Tilladelse til, at afhænde fra Stamhuset¹⁾ alt det Bøndergods, som der var mere, end Loven bestemmer til et complet Jordegods, nemlig 200 Tdr. Hartk. — Noget af det Gods, som agtedes solgt, laae blandet imellem Østrupgaards Gods i adskillige Byer, og for nogenlunde at kunde blive raadig over det Hele og bestemme, hvad hver Gaard pr. Tdr. Hartkorn kunde sælges for, købte ieg efter Skiøde, dateret 1ste Mai 1805, fra Stamhuset¹⁾ 60 Tdr. 5 Skp. 1 Fd. 1 Alb. Hartkorn for den Summa 17000 rdlr. — Denne Summa blev dels ved Afdrag i Decbr. 1805 og deels efter Obligation for Resten den 20. Juni 1810 indfriet og betalt. — Noget af dette Gods solgte ieg igien, nemlig: en temmelig stor Gaard i Otterup til Fæsteren og en mindre i Ølund til Generalmajor Engelsted. — Det øvrige blev indlemmet under Østrupgaard.

Da her til Gaarden kuns var ubetydelig Skov, og langt fra ikke til Fornødenhed, hverken af Overskov eller Giærdsel, søgte ieg at afhjælpe denne Mangel, først ved at indlemme et Stykke af Højskoven /: som forhen laae til Ørritslevgaard :/ under Østrupgaard, og dernæst ved at købe nogle Parceller af Morudskov fra Grevskabet Gyldensteen. — Efter Skiøde fra Grevinde Knuth Gyldensteen, datteret 11te Juni 1807, kostede de købte 4 Parceller 10,000 rdlr.; desuden købte jeg en Parcel af Huusmand Christian Kingo for 895 rdl. hvorpaa ogsaa er meddelt Skiøde af 3die September 1807. Begge forestaaende Capitaler bleve deels ved Afdrag i Juni og Decbr. Terminer 1808 og Resten den 15. Juni 1809 udbetalt, og min Obligation udleveret og ved Retten annulleret. — Med alle Omkostninger af Papir til Skiøde og Tinglæsning etc. kostede denne Skov 11764 rdlr. — Vel er den noget fraliggende, men den er og vil

¹⁾ Hofmannsgave.

blive en sand Herlighed til Østrupgaard. Med den Forudsætning, at man denne skønne /: og mig kiære :/ Ejendom hævder og beskytter mod Vold og Overlast, vil den stedse kunne afgive fornøden Ildebrændsel og Gavntræ for Besidderen af Østrupgaard, vel endog af og til et Træ til en Familie eller Ven, som dertil kunde være trængende; men den bør hverken ved hemmelige eller offentlige Salg formindskes eller forødes.

For end mere at faa Skov fremelsket paa denne Egn, har ieg ansøgt og erholdt det kongelige Rentekammers Tilladelse til at indtage en Del af Vøjremosejorderne, som forhen laae til Ørritslev Bye, til Skovplantning, hvormed Begyndelsen allerede er giort, og som Besidderne ved den testamentariske Disposition er paalagt at fortsætte. — Bevillingen til Jordernes Indtagelse er datteret den 20. Marts 1819.

I et par Aars Tid hafde ieg nu beskieftiget mig med at sælge en Del Bøndergods, ladet Ørritslevgaard dele og opbygget Blaaholmgaard, og faldt nu paa den Tanke, at giøre et Forsøg med at inddæmme et Stykke af Stranden ved Gierschou. — Til den Ende forespurgte ieg mig hos Nislevgaards Eier Hr: Kammerjunker Juel, om han vilde betale de halve Bekostninger mod at erholde den halve Grund, som blev indtaget. — Hr. Kammerjunkeren erklærede sig villig til Deeltagelse, naar ieg vilde forestaa og besørge Arbeidet giort. — Dette paatog ieg mig, og lod i Sommeren 1809 den Strækning inddæmme, som nu findes ved denne Bye. — Med Arbeidet gik det meget hældig og ingen Vanskeligheder mødte, førend Grunden skulde deles. — Det er synlig for enhver, at Beliggenheden er urigtig; thi det Stykke, som grændser nærmest til Gierschou Bye, burde uimodsigelig have tilhørt Nislevgaard, og det Stykke, som grændser til Østrupgaards Grund ved Wøjremosen, være lagt til denne. Men Kammerjunkeren lod ved sin Forvalter paa-staae: at han vilde kaste Lod om Stykkerne. Formodentlig hafde Nogen indbildt ham, at det Stykke, som burde være lagt til Østrupgaard, var bedre end det andet. — At dette ogsaa forholdt sig rigtig, viste Udfaldet, thi da ieg, lidt fortrydelig over disse uventede Indvendinger, tilbød ham det Stykke, som han i Indbildningen gav Fortrinnet, frafaldt han Lodtrækningen og

erklærede sig fornøiet med Delingen. — Erfaring har hidtil vist, at Østrupgaard intet tabte ved denne Deeling, da Størstedelen af dens Grund er tør, naar Halvdelen af Nislevgaards staar under Vand. —

Naturligvis opvakte dette Forsøg en slags Opmærksomhed her paa Egnen, og da Generalmajor Engelsted yttrede Lyst til at lade inddæmme den Strækning imellem Lammesøe og Fastlandet, erklærede ieg mig villig til Deeltagelse paa den Maade: at Jorden og Bekostningen deeldes efter Hartkornet i Byen; og paa denne Maade blev den der foretagne Inddæmning iværksadt og fuldført 1811. —

I de 3de Aar 1810—11 og 12 var ieg især beskæftiget med tvende Genstande, som ieg ofrede min hele Opmærksomhed. —

Ved flere Leiligheder kom jeg til fuldkommen Overbevisning om, at den gamle Stuehuusbygning ei længre kunde modstaae Tidens alt fortærende Tand, og besluttede derfor at nedbryde den, og opføre en ny Bopæl — og dernæst forekom det mig, at hvad ieg daglig saa og erfarede maatte upaatvivlelig føre til en Forandring med Pengevæsenet. — Til den Ende resolverede ieg til, ogsaa i denne Sag at tage en fast Bestemmelse, og opsagde alle tilgodehavende Capitaler, for at kunde udbetale Kjøbesummen for Ørritslevgaard, hvoraf endnu var til Restance 87.000 rdlr., hvoraf 81.000 rdlr. blev betalt den 17. Juni, og 6000 rdlr. den 18. Decbr. 1812. — Denne lykkelige Beslutning blev og vil fremdeles blive en Hovedaarsag til, at den nye opførte Bygning kan beboes med mere Tilfredshed, end om Capitalen var bleven staaende, som da vilde have haft andre og mere trykkende Følger. — Dette Foretagende hafde ogsaa en velgiørende Indflydelse paa alle de Bønder, som hafde kiøbt deres Gaarde, thi hvo, der ei selv hafde Penge, laante dem, og ved Omskrivningen efter Forordn. af 5te Jan. 1813 bleve deres Kjøbesummer meget ubetydelig, og ieg tør paastaa, at ingen Bonde i Fyen har faaet sin Gaard for bedre Kiøb end de, som 11. Juni 1812 laante og udbetalte Kiøbesummen. — —

Efter saaledes i Aaret 1812 at have ordnet saavel Pengevæsen som den største Deel af Byggeriet, troede ieg det for-

medelst et svageligt Helbred gavnligt at gjøre en Reise i Udlandet, og det blev saaledes besluttet, at Touren skulde gaae til Pymont, hvilken Brøndkuur ieg en Gang 1784 hafde be- funden mig saa vel ved. — Reisen gik altsaa for sig herfra den 23de Juni 1812, og Selskabet bestod af, foruden mig og min Kone, Hr. Professor Simonsen¹⁾ og Frue Strøbech²⁾, som den Gang ugift befandt sig hos os. — Sommerveirliget var koldt og fugtigt, Veiene som Følge deraf yderst maadelige, og Brønden mindre velgiørende, end den under varmere og bedre Veir vilde have været. — Vi opholdt os 5 Uger i Pymont, og paa Rejsen frem og tilbage besaa alt, hvad vi fandt mærkværdig i de Stæ- der, vi passerede, iblandt andet Dronning Caroline Mathildes Begravelse i Celle, hvorafr hendes Kiste især udmærkede sig som den smukkeste i den Kongelige Begravelse. — —

At virke til Nytte og Gavn, baade for sig selv og Andre troer ieg, at være Forsynets Bestemmelse for ethvert Menneske her i Verden. Denne Skaberens Hensigt opfyldes rigtignok mere eller mindre, hvad formodentlig har sin væsentligste Grund i Opdragelse og Vane, som enten fremskynder eller sløver Virkeevnen. — For den opmærksomme Iagttager vil det ikke være vanskelig at opdage Forskjelligheder i den menneskelige Karakter, som gjør den mere eller mindre skikket til at frem- skynde Skæbnens Bestemmelse. — Min Lyst var det, og har stedse været, at kunde foretage Noget til Nytte; dog kan ieg ikke nægte, at jeg ofte har sporet, om ikke lydelig eller lige- frem, saa dog spidsfindige Stiklerier over, at ieg anvendte be- tydelige Summer paa Ting, som ey gav et øjeblikkeligt Udbytte og kunde formere Indtægten til en mere ønskelig Anvendelse, enten i Live eller efter den forventede Bortgang herfra, som dog gav Næring for Haabet. — Imidlertid var Lyst til Virk-

¹⁾ Den bekendte Historiker og Oldgransker Laurids Schebye Vedel Simon- sen til Elvedgaard.

²⁾ En Søsterdatter af El. Møllers Hustru. Hendes Moder var Elisabeth Ramus, gift med Generaladjutant, Kaptajn Herman Michael Schubart. (Bloch, Den fynske Geistligheds Historie I, 222). Fru Strøbech f. Schu- bart blev efter sin første Mands Død gift med Proprietær Schmidt til Anderupgaard ved Odense, som kort efter hendes Død skød sig selv efter Sigende fordi han savnede hende saa meget.

somhed nu en Gang bleven til Natur hos mig, og ieg fortsadte som Følge deraf min Tilbøjelighed, hvortil Forsynet gav mig Evne, og er det meeste og næsten Alt lykket /: Schubarths Redning undtagen, som forhen omtalt :/. — Jeg grundede derfor nu paa et Foretagende, som ved Udførelsen opvakte Manges Opmærksomhed, nemlig Inddæmningen ved Hessum etc. Byer, og blev anseet for et Vovestykke, men som ieg dog aldrig selv kunde troe, og derfor viste i Gierningen, at der var ingen Umuelighed i Udførelsen.

Vel blev Hovedværket begyndt og endt i Sommeren 1818, men Fuldendelsen var endnu langt borte, og har med Grøftegravningen, Dæmningernes Belægning med Steen, 2de mindre Dæmnings Opførelse, en ny Sluse og Vandaflledning og Møller givet mig nok at bestille lige til nu 1830. — Det mere, som kan og bør gøres til Gavn og Nytte for denne vigtige Indretning, vil Tiden lære. — At dette Foretagende ikke kan svare Rente, er indlysende, og har alene sin Grund i det vaklende og forandrede Pengevæsen, da det blev begyndt paa en Tid, da en Specie stod i Cours til 7 rbdlr. Sedler, og hver Dagleier som Følge deraf blev betalt med 2 rbdlr. daglig. — Var dette bleven indført 1819, da vilde Arbejdslønnen ikke have beløbet Halvdelen og den anvendte Summa altsaa i Forhold dertil mindre. — Men det er nu en Gang saa, og bliver ikke anderledes, saa meget mindre, som det Slør, der er draget for den menneskelige Indsigt og Grandsken om Fremtidens Begivenheder, eller hvad denne vil føre med sig, er uigiennemskuelig og lader sig ikke lettelig bedømme. —

Det vilde være overflødigt nøiere at udvikle eller beskrive dette Foretagende, da samme for det første i sit hele Omfang er beskuelig for Enhver, som ønsker og finder Fornøjelse i at tage Samme i Øiesyn, og dernæst: at ieg i en udførlig Beskrivelse, som findes efter mig¹⁾, har efter Evne anført alt, hvad

¹⁾ E. Møller besluttede sig senere til selv at udgive dette med stor Flid og Anskuelighed foretagne Arbejde, der foreligger trykt med følgende Titel: Beskrivelse over *adskillige Inddæmninger* og in specie over den i Aaret 1818 foretagne og Stranden fradæmmede Strækning, som paagrænder Bønderbyerne: Øelund, Hessum, Schebye, Ørritslev, Egen, Norup, Hasmark og en Del af Hofmannsgave Hovedgaardsjorder, i Lunde Herred,

der er mødt, baade af Gienvordigheder og Glæder ved Udførelsen. Til de første kan vel med Føje regnes, hvad i denne Bog er anført, og som til sin Tid foraarsagede mig bittre Krænkelser, da ieg med en god Samvittighed veed, at de vare ligesaa uventede som uforskyldte. — Hvad ieg i nogen Tid har arbeidet paa, veed allene Gud, om ieg opnaar, da Egensindighed modsætter sig en Plans Udførelse, som ieg anseer baade nyttig og gavnlig for dette vigtige Værks Fuldkommenhed. — At være afhængig enten af tilfældige Omstændigheder eller menneskelige Luner er altid forbunden med Tvang, og derfor gjør man bedst i efter Muelighed at undgaa sligt. — Saaledes som Indtægterne hidtil har været hævede af den inddæmmede Strand, har jeg funden [dem] at være meget vilkaarlige og tillige uvisse, da det for det første dependerede af Enhver, enten han ville leye eller købe Afgrøden, og dernæst har Betalingen derfor været meget vanskelig at erholde. — For at undgaa disse Vanskeligheder, og om muelig at blive fuldkommen raadig over denne Eiendom, kan ieg ikke skionne rettere, end at en Hollænderiegaards Bygning i Egense Bye vilde føre til dette Maal. — Uden Agerland vilde Hensigten ikke kunde opnaaes, eller i det mindste blive meget ufuldkommen. — Jeg ansøgte derfor, og erholdt Kongl. allernaadigst Bevilling af Dato 8de April 1829 til ved Fæsteforandring at sammenlægge de Østrupgaard tilhørende 2de Bøndergaardes Hovedlodder, som paagrændsede den inddæmmede Strand, for deraf i Forbindelse med denne at indrette en Hollænderie- og Skiæferiegaard. — Men i den øieblikkelige Iværksættelse heraf kommer den oven bemærkede Egensindighed i Veyen, da den ene Fæster, navnlig Simon Hansen, paa hvis Fæstegrund den nye Gaard bør opføres, nægter, endog efter flere rimelige Tilbud, ikke alene at afstaa Hovedloddet, men endog at afgive 8 à 10 Skp. Land for derpaa at bygge Gaarden. — At Egennytte kan have en mægtig Indflydelse paa denne Mands Vægring om Hovedloddens Afstaaelse,

Odense Amt i Fyen. Foretaget og udført af *Cancellieraad Elias Møller* til Østrupgaard. Odense 1837. Trykt paa Forfatterens Forlag i S. Hempels Officin. (47 Sider). Dette Skrift fortjener at læses af enhver, der vil indlade sig paa lignende Inddæmnings-Arbejder.

vil og kan ieg meget giærne tilgive ham, men at han derimod gandske nægter at afstaae imod tilstrækkelig Godtgørelse 8 à 10 Skpr. Land, er efter mit Begreb reen Egensindighed, saa meget mere som ieg har tillagt hans Gaard af den inddæmmede Strand langt meere, end ieg nu forlanger. — Da ieg såaledes ei længere vilde indlade mig med den modvillige Simon Hansen, besluttede ieg at gjøre Forsøg med den anden Bonde, Hans Hansen, om at faae de ønskede 10 à 12 Skp. Land udlagt fra hans Fæstegaard, hvor Gaarden paa et beqvemt Stæd kunde opføres — men han fandtes ganske stemt efter Simon Hansens stridige Plan, uagtet ieg paa gode Vilkaar tilbød ham en Fæstegaard i Dagstrup, istædenfor den, han beboer. — Jeg maatte altsaa lade denne Plan fare, og overlader Udførelsen heraf til Efterkommerne, som, om mit Ønske og det Forsæt, ieg i flere Aar nærede, kunde blive efterkommet, vilde som gavnligt glæde mig, om ieg kunde beskue det fra den himmelske Bolig.

Continuation 1832.

Et meget ubehageligt og bekosteligt Uheld mødte den 14de Novbr. 1831 derved, at den store Dæmning imellem Baagøe og Romsøe blev brækket formedelst en nye Sluses Nedlægning i denne Dæmning, og som af Mangel paa behørig Forsigtighed med Fyldning og Afklædning ey blev besørget, som det burde. Omtrent 26 Favne af Dæmningen og den hele nye Sluse blev ved Strandvandets Magt og Strømmen rent bortskyllet.

Det var et rædsomt Syn at see, hvorledes Strømmen gik baade ud og ind, eftersom Vandet steg og faldt. — Men Gud var god, da Veyret hele Vinteren føyede med stille Veyr og lav Strøm, og efterat derpaa blev arbeidet baade med Kjørsel og Bæren i omtrent 8 à 10 Uger, blev Hullet lukket og Skaden lægt. — Adskillige Byers Beboere viste ved denne Leilighed en villig Deeltagelse — især bør deriblandt nævnes Østrup, Dagstrup, Gierschou og Hessum, som uden Betaling kiørte hele Tiden med Vogne og Karioler. — Derimod var Hasmark og Ørritslev mindre tjenstvillige, og efterat have kiørt en Omgang fordrede de Betaling af 4 Mk. for en Dags Kørsel. Norup vilde

aldeles ikke forrette, uagtet de ved Fraskillelsen af Strand og Landgrund nød betydelige Fordele, men som uden Erkiendtlig-hed nu benyttes. —

Med Grund kunde ieg for flere Aar siden have formodet, at den Skilsmisse, som forestaar enhver dødelig Skabning, vilde indfinde sig, deels formedelst en allerede høy Alder hos os begge, og dels af de med et sygeligt Helbred hos mig svækkede Kræfter. — Men det algode Forsyn lod os imod Forventning opleve det lykkeligste Ægteskab i 35 Aar, i hvilken Tid min gode Kone nød et uafbrudt Helbred, og var saaledes baade min Trøst og den ømme omhyggelige Pleyerinde. — Men endelig slog Afskedstimen og Skilsmissen nærmede sig. Den 10de May 1832 om Aftenen Klokken 9 blev den elskede Kone rørt af et apoplektisk Tilfælde, hvorved hendes høyre Side Arme og Been samt Udtalen for en Deel lammedes. — Ved en Læges /: Dr. Ruges :/ Hjelp bleve alle mulige Midler anvendte til hendes Redning, men Døden var der og fordrede sit Bytte. Et temmelig langvarigt Sygeleie maatte hun udholde, nemlig fra 10de May til 25de Juny, da Døden endelig gjorde en Ende baade paa hendes Lidelser og paa den Følelse af ægteskabelig Kiærlighed, som ikke kan beskrives, men føles af den Deeltagende og Efterladte, saavel under Sygdommen som efter Skilsmissen og Savnet. — Alt er tomt og øde. Livets Glæde er forsvunden, og kuns den Almægtiges Bistand, Tillid og Hengivenhed i Forsynets Førelse formaaer at opretholde Legemet og styrke Sielen. — Ja min elskede og tilbedte Velgiørerinde er borte, i hvor ieg henvender mig — og du, kiære Efterkommer, ær som ieg hendes Minde, glæd Dig ved hendes Handling, og naar du nævner hendes Navn, da nævn det med Højagtelse. — Lad hendes Fødselsdag d. 27de January stedse være Dig en Høitids- og Glædesdag, udøv paa denne Dag hvert Aar en god og ædel Handling til hendes Minde, og tænk paa, at det er hendes Ædelmodighed og hendes Midler, du har at takke for det, du har og nyder, og hvorved den Tanke aldrig gaae dig af glemme, at du en Gang skal aflægge Regnskab for Gud og denne ædle Velgiørerinde, paa hvad Maade og hvorledes du har anvendt, hvad der er bleven dig betroet — og vee dig, om du har været en

slet Husholder. — Hvorledes ieg har holdt Huus, og hvorledes ieg har handlet, vil du af forestaaende omtrent kunne bedømme og skønne, og vel dig, om du kan tilføje her de gode og velgørende Handlinger og Forbedringer, du til Held for det Heele i din Besiddelsestid har stiftet, da vil ogsaa du, den første med den sidste, kunne forlade Alt med Tilfredshed og Tak til Gud og den ædle og uforglemmelige Anne Elisabeth Ramus og hendes først afdøde Mand, Jens Dreyer Schebye.

Saa vidt Elias Møllers egne Optegnelser. Han levede efter Afslutningen endnu en Række Aar og døde først 8. Aug. 1846¹⁾. I sine sidste Leveaar havde den forhen saa ualmindelig virksomme Mand været meget svag, da han siden 1842 var lammet af Apoplexi. I Aaret 1840 var han bleven udnævnt til Justitsraad af Christian VIII, der som Kronprins og Fyns Guvernør et Par Gange med megen Interesse havde gjort sig bekendt med det store Inddæmningsarbejde, hvis fra Stranden indvundne Areal nu udgør o. 1110 Td. Land — deraf o. 25 Td. Land Vandareal²⁾.

I sin Biografi omtaler Elias Møller ikke, at han 1820 var bleven hædret af det kgl. Landhusholdningsselskab med dets store Guldmedaille. Heller ikke har han omtalt, at han med kgl. Konfirmation af 27. April 1828 havde oprettet Østrupgaard og Gods til et Stamhus til Bedste for hans Brodersøn Jørgen Jensen Møller og dennes Efterkommere. Motivet til dette Skridt var vistnok den Omstændighed, at han ikke havde Livsarvinger og derfor ønskede, at hans med stor Dygtighed samlede Gods efter hans Død ikke skulde spredes mellem de talrige Udarvinger. Det var det samme Motiv, der i sin Tid (1548) havde bevæget den kgl. Kansler Joh. Friis til at oprette det første Stamhus her i Landet, der dog efter Kanslerens Død

¹⁾ Ligtalen over ham (senere trykt) holdtes af Biskop Faber fra Odense.

²⁾ Dette sidste udgjorde tidligere o. 400 Td. Land, men i Aarene 1872—3 blev Inddæmningen forbedret af den yngre Elias Møller, Stamhusbesidder fra 1870 til 1895, der med en Bekostning af 150.000 Kr. byggede en Mølle til Afvanding af det inddæmmede Areal, anlagde en stor omtrent 3 Mil lang) Landvandskanal og udgrøftede hele Arealet.

1570 blev omstyrtet ved Kongens og Rigsraadets Dom, skjønt det var oprettet under de mest betryggende Former¹⁾).

I Haven ved Østrupgaard findes oprejst en Støtte af Sandsten med indlagte Marmortavler, paa hvis ene Side læses:

For sal. Krigsraad Jens Dreier Schebye og dennes Enke, min nu salige Hustrue, Anne Elisabeth fød Ramus, begge ædle Befordrere af min Lykke paa Jorden, sættes dette Æresminde med taknemmelig Følelse af Elias Møller, Cancelliraad og Opretter af Stamhuset Østrupgaard. 1837.

Paa Støttens anden Side indeholder Tavlen følgende:

Erindring til Besidderen af Stamhuset
Østrupgaard.

Lad Religion og Pligt styre enhver af dine Handlinger og foretag aldrig, hvad hiin ej kan bifalde og denne ej tillade. Betragt din timelige Ejendom som betroet Gods, for hvilket du en Gang skal aflægge Regnskab. Vær Dine Undergivnes kærlige Fader og Raadgiver.

Fredens Gud være med Eder alle.

¹⁾ Nye Danske Mag. VI, 165. C. T. Engelstoft, Det første Forsøg paa at oprette et Stamhus i Danmark. (Samlinger t. Fyens Hist. og Topogr. III, 117 – 66 .